

Förslag

1977/78:5

Riksdagens lokalfrågor på längre sikt m. m.

Redovisning av byggnadskommitténs fortsatta arbete jämte förslag

1977-09-28

Till riksdagen

Bakgrund

I förslag till riksdagen 1976-04-05 (1975/76:20) redogjorde riksdagens förvaltningsstyrelse för arbetet med riksdagens lokalfrågor. Arbetet utfördes av den av förvaltningsstyrelsen 1975-09-02 utsedda byggnadskommittén såsom en fortsättning av 1974 års riksdagshusutredning.

Förslaget 1975/76:20 behandlades av konstitutionsutskottet (KU 1975/76:53) och antogs av riksdagen 1976-05-20.

Beslutet innebar att 6 000 000 kr. ställdes till förvaltningsstyrelsens förfogande under budgetåret 1976/77 för fortsatt utredning främst beträffande projektets funktionsduglighet, expansionsmöjligheter och kostnader.

I anslagsframställningen för budgetåret 1977/78 begärde förvaltningsstyrelsen ytterligare 4 500 000 kr. för fortsatt utredning och projektering.

Frågan behandlades i konstitutionsutskottet (KU 1976/77:41), som efter samråd med byggnadskommittén föreslog riksdagen att en kompletterande utredning skulle utföras till en kostnad av 2 500 000 kr.

Riksdagen antog förslaget 1977-04-20.

Kommitténs fortsatta arbete jämte förslag till riksdagshusfrågans vidare behandling redovisas i bifogad skrivelse.

Särskilt yttrande har avgetts av ledamoten Romanus, likalydande det yttrande som av honom avgetts till byggnadskommittén.

Styrelsens överväganden och förslag

Det av byggnadskommittén utförda arbetet har varit inriktat på dels ett fortsatt och fördjupat studium av Helgeandsholmsprojektet främst i vad avser funktion, expansion, stadsbild och kostnader, dels en utredning avseende expansions- och kostnadsfrågor vid riksdagens kvarblivande vid Sergels Torg.

Kommitténs arbete har resulterat i en utförlig och uttömmande redovisning av de erhållna uppdragen. Förvaltningsstyrelsen delar i allt väsentligt byggnadskommitténs slutsatser. Det resultat som kommittén nu redovisat

stärkerstyrelsen i dess tidigare uppfattning om att det föreslagna projektet bör komma till utförande.

Med anledning härav får förvaltningsstyrelsen föreslå att arbetet med Helgeandsholmsprojektet får fortsätta enligt de tid- och kostnadsplaner som byggnadskommittén redovisar.

Hemställan

Under återopande av vad i det föregående anförts hemställer riksdagens förvaltningsstyrelse att riksdagen

1. godkänner det redovisade ombyggnadsförslaget,
2. beslutar om projektering och genomförande av förslaget enligt redovisningen och huvudtitelplanen,
3. godkänner att förslaget genomförs inom kostnadsramen 260 000 000 kr. i prisläge 1977-04-01 i vad gäller byggnaderna samt godkänner att inredning och utrustning genomförs inom kostnadsramen 52 000 000 kr. i prisläge 1977-04-01,
4. till den inre riksdagsförvaltningen: B7 "Nytt Riksdagshus" under XVII:e huvudtiteln för budgetåret 1977/78 anvisar ett reservationsanslag av 25 000 000 kr. samt för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 40 000 000 kr.

I handläggningen av detta ärende har deltagit, förutom undertecknad ordförande, ledamöterna Thorsten Larsson, Erik Wärnberg, Bertil Lidgard, Erik Adamsson, Claes Elmstedt, Gillis Augustsson, Gabriel Romanus, Karin Andersson, Sigfrid Larsson och Mats Nilsson.

RIKSDAGENS FÖRVALTNINGSSTYRELSE

På styrelsens vägnar

HENRY ALLARD

/Eric Lindström

Till riksdagens förvaltningsstyrelse

Byggnadskommitténs fortsatta arbete och förslag

Byggnadskommittén får härmed överlämna en redogörelse för sitt arbete jämte förslag.

1 Uppdraget

Byggnadskommitténs arbete har i enlighet med riksdagens beslut 1976-05-20 och konstitutionsutskottets betänkande 1975/76:53 varit inriktat på ett fortsatt och fördjupat studium av Helgeandsholmsprojektet. Ett kompletterande programarbete och ett påbörjat projektarbete har utförts, varvid funktion, lokaler, expansion, stadsbild, kostnader och anslagsbehov ytterligare har klarlagts.

Kommittén har härutöver haft i uppdrag att studera konsekvenserna för riksdagens lokalfråga vid ett kvarliggande vid Sergels Torg i vad avser kostnader och expansionsmöjligheter.

2 Projektorganisation

Den av förvaltningsstyrelsen 1975-09-02 tillsatta byggnadskommittén har under det fortsatta arbetet haft följande sammansättning:

Riksdagsledamöterna Erik Wärnberg, ordförande, Margit Sandéhn, Arne Gadd, Thorsten Larsson, Claes Elmstedt, Astrid Kristensson och Gabriel Romanus, förvaltningsdirektören Eric Lindström, verkställande ledamot, samt i egenskap av personalrepresentanter expeditionsföreståndare Sigfrid Larsson, kanslichef Ove Lindh och avdelningsdirektören Lars Zanderin, senare efterträdd av I. byråsekreterare Jan Bjurström.

I kommitténs arbete har från förvaltningskontoret deltagit avdelningsdirektören Olle Etzén samt som expert och utredningsman professor Sven Silow.

Byggnadskommittén har inom sig tillsatt ett arbetsutskott bestående av Erik Wärnberg, ordförande, Thorsten Larsson, Eric Lindström samt Sigfrid Larsson.

Kommittén har vidare tillsatt en samrådsgrupp från riksdagens anställda med arbetsplatsrepresentanter, representanter från personalorganisationer, huvudskyddsombudet samt företrädare för säkerhetstjänsten.

Byggnadskommittén har uppdragit åt byggnadsstyrelsen att svara för utredningsarbetet. Byggnadsstyrelsens organisation för projektet har förutom av verkets linjeorganisation utgjorts av projektchefen Lennart Kolte och projektledaren Jan Elfven.

Byggnadsstyrelsen har anlitat en konsultgrupp för utredning och projektering avseende Helgeandsholmsprojektet bestående av Ahlgren, Olsson,

Silow arkitektkontor AB (arkitektarbete), Jacobson & Widmark AB (administration och statiska konstruktioner), Wahlings konstruktionsbyrå AB (värme, ventilation och sanitet) samt G. Sjölander konsulterande ingenjörbyrå AB (el och tele). Konsultgruppens ombud har varit arkitekt SAR Göran Streijfvert. Byggnadsstyrelsen har dessutom för vissa mindre specialuppdrag anlitat institutionen för trafikplanering vid KTH, Orrje & Co (markundersökning), Ingemanssons ingenjörbyrå AB (ljudisolering) samt Konsultpartner AB (köksplanering).

Utredningen avseende Sergels Torg har i huvudsak utförts inom byggnadsstyrelsen.

Byggnadsstyrelsen har kontinuerligt redovisat arbetet inför byggnadskommittén, arbetsutskottet och samrådsgruppen.

Byggnadskommittén överlämnar härmed utredningsresultatet i bifogade bilaga jämte underbilagor.

Särskilda yttranden har avgetts av ledamoten Romanus samt ledamöterna Lindh och Bjurström.

3 Sammanfattning av utredningen

3.1 Helgeandsholmen

Utgångspunkten för den fortsatta utredningen har liksom i tidigare utredningsfas varit att riksbyggnaderna på Helgeandsholmen samt kanslihuset i kv. Mars och Vulcanus står till förfogande för tillgodosende av riksdagens lokalbehov vid återflyttningen till Helgeandsholmen.

Lokalprogrammet har bearbetats i samråd med riksdagens enheter och de fackliga organisationernas representanter och redovisas i underbilaga I till byggnadsstyrelsens utredning bil. I. Det reviderade programmets krav beträffande ytor, lokalutformning och samband har visat sig väl kunna tillgodoses inom de disponibla byggnaderna, som efter ombyggnad får en sammanlagd lägenhetsarea om ca 52 000 kvm. Trots de ökade lokalanspråken kan de krav beträffande riksbyggnadernas yttre och inre bevarande som framlades i 1974 års riksdagshusutredning uppfyllas.

Liksom vid tidigare redovisning av projektet disponeras byggnader och mark på följande sätt:

I f. riksbanken ligger kammarens plenisal och sådana utrymmen som kräver nära kontakt med denna, såsom talmansrum, kammarkansli, steno-grafrum, klubblokaler, restaurang, utrymmen för teknisk och annan service till kammaren samt lokaler för massmedia och för åhörare. Plenisalsbyggnaden harsin huvudentré mot Riksgatan och åhörarentré i norra mynningen av denna.

I riksdagshuset ligger utskottens lokaler, statsrådets rum, riksdagens förvaltning och gemensamma serviceorgan. Byggnaden har entréer såväl mot Riksgatan som Rikspan.

I kanslihuset ligger ledamotsrum, talmannens bostad, partiernas grupp-kanslier, vissa klubblokaler jämte utrymmen för andakt och fysisk rekreation. Huvudentrén nås från Mynttorget.

Under Riksplan ligger garage och lastplats och under Riksgatan tekniska utrymmen.

Byggnaderna på Helgeandsholmen sammanbinds genom gallerier över Riksgatans portaler. Ledamotsbyggnaden har intern kontakt med plenisalsbyggnaden genom en gångförbindelse i anslutning till Stallbron.

Samtliga byggnader är dessutom sammanbundna av ett internt kulvertsystem med anslutning till lastplats i garageplanet. Riksgatan utformas som gågata med möjlighet till viss framkörning. Fordonstrafik når Helgenadsholmen i övrigt via Norrbo.

De tekniska program som utarbetats anger en god standard, som i tillämpliga delar motsvarar den som finns vid Sergels Torg. Hänsyn har därvid tagits till de befintliga byggnadernas speciella egenskaper.

De fortsatta undersökningarna av grundförhållandena har klarlagt att endast stabilisering av vissa lågt liggande murpartier erfordras.

Ett säkerhetsprogram har utarbetats med sikte på en hög grad av skydd för riksdagens verksamhet. Det kan tillgodoses i projektet, och de tekniska och ekonomiska konsekvenserna har bedömts. Ett slutligt val av säkerhetsnivå bör träffas med beaktande av den öppenhet som bör prägla riksdagen och dess arbete.

Det fortsatta samrådet med Stockholms kommun har väsentligen rört de stadsbils- och stadsplanefrågor som inte fick en slutlig lösning i föregående utredningsskede. Det har bl. a. gällt utformning av påbyggnaden på riksbankshuset, Riksplan och förbindelsen över Stallkanalen. Resultatet av samrådet ligger till grund för det stadsplaneförslag som kommunens stadsbyggnadskontor utarbetat. Planförslaget tillgodoser de krav som byggnadskommittén anser vara av vikt för riksdagen.

Byggnadskommittén har bedömt att riksdagens behov av lokaltillväxt fram till år 2000 är ca 15 000 kvm lägenhetsarea. Kv. Cephalus, Mercurius och Neptunus Större med en sammanlagd lägenhetsarea om ca 22 000 kvm kan succesivt tas i anspråk för expansion. Lokalerna är närbelägna och väl samlade och ingår i det statliga fastighetsbeståndet, vilket kommittén anser vara en väsentlig fördel. Expansionsmöjligheterna är sålunda goda.

Byggnadskommittén har låtit utföra en ny kostnadsberäkning med investeringsplan som redovisas närmare i byggnadsstyrelsens utredning.

Den kostnad som redovisades i förslag 1975/76:20 uppgick till 155 milj. kr. i prisläge 1974-04-01. Den kostnadsberäkning som nu gjorts på ett bearbetat och säkrare underlag visar en jämförbar kostnad på 220 milj. kr. i prisläge 1977-04-01. Skillnaden, 65 milj. kr., motsvarar differensen i prisläge vid tidpunkterna för de båda beräkningarna. Kostnadsnivån är sålunda oförändrad. Samtliga tidigare reservationer med undantag för antikvariska utgrävningar har kunnat kostnadsberäknas. För de antikvariska utgrävningarna har

2 milj. kr. budgeterats. Summan av samtliga reservationer har beräknats till 40 milj. kr. i prisläget 1977-04-01. Den totala investeringen för byggnadsarbeten är således 260 milj. kr.

Kostnaden för i huvudsak nyanskaffning av inredning har beräknats till 29 milj. kr., och kostnaden för nyanskaffning av teleteknisk utrustning har beräknats till 23 milj. kr., tillhopa sålunda 52 milj. kr.

3.2 *Sergels Torg*

Utredningen har i första hand belyst konsekvenserna beträffande expansionsmöjligheter och årskostnader om riksdagen kvarliggjer vid Sergels Torg.

Som underlag för utredningen ligger det upprättade lokalprogrammet samt en förnyad offert 1977-06-14 från Stockholms kommun.

Riksdagen har i dag väl fungerande lokaler vid Sergels Torg. Utöver de i dag förhyrda lokalerna krävs emellertid ytterligare ca 2 600 kvm lägenhetsarea för att inrymma lokalprogrammet. Den erforderliga utökningen bör av funktionsskäl i första hand ske i östra Kulturhusets två övre våningsplan. Byggnadsstyrelsen har i sin utredning översiktligt redovisat hur dessa kan disponeras. Kommunen har dock i sin offert meddelat att dessa lokaler endast kan ställas till förfogande om godtagbara ersättningslokaler kan skaffas för den verksamhet som i dag bedrivs där.

Byggnadskommittén anser att höga krav måste ställas på närhet och samling av lokaler för det långsiktiga expansionsbehovet vid ett permanent kvarliggande vid Sergels Torg.

En expansion som måste ske genom ett antal förhyrningar eller förvärv av spridda lokaler kan inte långsiktigt anses tillfredsställande för riksdagen.

Expansionsmöjligheter redovisas till läge och omfattning närmare i fig. 2 i byggnadsstyrelsens utredning.

Den långsiktiga expansionen sker bäst inom det gynnsamt belägna kv. Hägern Större mitt emot riksdagshuset på andra sidan Drottninggatan. Genom nybyggnad inom de av kommunen erbjudna fastigheterna nr 1, 2, 3 och 12 kan ca 5 000 kvm lägenhetsarea erhållas. På längre sikt krävs att även fastigheterna 14 och 15 i samma kvarter kan disponeras, varigenom sammantaget ca 13 000 kvm lägenhetsarea kan bli tillgänglig i kvarteret. Kontakt med ägarna till dessa fastigheter, Lantbrukarnas Riksförbund och Länssparbanken, har emellertid givit vid handen att ägarna själva synes ha behov av dessa lokaler för egna ändamål.

Möjligheten att expandera till kvarteren Brunkhalsen och Brunkhuvudet har diskuterats. Emellertid ligger kvarteren inte lika nära riksdagshuset som kv. Hägern Större samtidigt som det är oklart om en förbindelseled kan åstadkommas. Vidare är det inte klarlagt hur regeringen önskar disponera dessa kvarter för sina ändamål.

Mot bakgrund av den oklarhet som föreligger beträffande åtkomstmöj-

ligheter för det långsiktiga expansionsbehovet i lämpligt läge bedömer byggnadskommittén expansionsmöjligheterna vid Sergels Torg som mindre goda.

Det säkerhetsprogram som utarbetats i samråd med rikspolisstyrelsen för projektet på Helgeandsholmen kan inte till rimlig kostnad genomföras inom Sergels Torg-fastigheten på grund av fastighetens utformning och förekomsten av andra hyresgäster.

En lägre säkerhetsnivå än den som är möjlig på Helgeandsholmen måste därför accepteras, speciellt i vad gäller s. k. skalskydd mot omgivningen och mot lokaler som ej disponeras av riksdagen.

Ombyggnadskostnaden för att tillgodose lokalprogrammet, bl. a. med erforderliga lokaler i östra Kulturhusets två övre våningsplan, har uppskattats till ca 9 milj. kr.

4 Årskostnader

Byggnadskommittén har låtit utföra en årskostnadsberäkning som redovisar årskostnaden för såväl Helgeandsholmen som Sergels Torg.

Årskostnaden för Sergels Torg har beräknats för köp av fastigheten resp. alternativ långtidsförhyrning med utgångspunkt i en offert från Stockholms kommun 1977-06-14.

Årskostnadsberäkningen redovisas närmare i underbilaga 2 till byggnadsstyrelsens utredning.

Liksom i tidigare riksdagshusutredning har i Sergels Torg-alternativet inräknats kostnader, 35 milj. kr., för sådan nödvändig renovering som krävs för ett bevarande av riksbyggnaderna på Helgeandsholmen utan att fastigheternas avkastning därigenom ökar.

Kommittén har inte ansett sig böra pröva kommunens erbjudande att överta riksbyggnaderna på Helgeandsholmen då riksdagen eller förvaltningsstyrelsen inte uttryckt någon vilja att överlåta byggnaderna.

Kostnaden för säkerhetsanläggningen på Helgeandsholmen resp. komplettering av densamma vid Sergels Torg har exkluderats, dels därför att dessa kostnader vid Sergels Torg i nuvarande läge ej kan preciseras utan närmare utredning, dels därför att säkerhetsnivån i bägge alternativen ytterligare bör prövas.

Kostnaden för inredning och utrustning har ej inräknats i årskostnadsberäkningen, då dessa kostnader normalt inte ingår i årskostnaden (hyran) för lokaler. Kommittén har dock gjort bedömningen att dessa kostnader på längre sikt blir i huvudsak desamma i de olika fallen. Inredningen och den teletekniska utrustningen vid Sergels Torg kommer att ha en ålder av närmare 15 år vid inflyttningen till Helgeandsholmen, och dess värde måste erfarenhetsmässigt inom ytterligare en femårsperiod betraktas som avskrivet.

4.1 *Helgeandsholmen*

Årskostnaden har beräknats enligt byggnadsstyrelsens gängse beräkningsprinciper till 28,0 milj. kr. i hyresnivå 1977-04-01, vilket ger en kostnad av 537 kr. per kvm lägenhetsarea. Vid denna beräkning har ej beaktats värdet av kanslihuset före ombyggnad. Detta värde motsvarar en årskostnad av 2,7 milj. kr.

Den totala årskostnaden blir $28,0 + 2,7 = 30,7$ milj. kr., vilket ger en kostnad per kvm lägenhetsarea av 589 kr.

4.2 *Sergels Torg: långtidsförhyrning*

Årskostnaden har beräknats till 34,0 milj. kr., vilket motsvarar 736 kr. per kvm lägenhetsarea i hyresnivå 1977-04-01. Vid denna beräkning har ej beaktats kostnaden för renovering av riksbyggnaderna på Helgeandsholmen. Denna kostnad motsvarar en årskostnad av 3,4 milj. kr.

Den totala årskostnaden blir $34,0 + 3,4 = 37,4$ milj. kr., vilket ger en kostnad per kvm lägenhetsarea av 810 kr.

4.3 *Sergels Torg: köp av fastigheten*

Årskostnaden har beräknats till 34,2 milj. kr. i hyresnivå 1977-04-01, vilket motsvarar 740 kr. per kvm lägenhetsarea. Till denna kostnad läggs enligt ovan 3,4 milj. kr.

Den totala kostnaden blir $34,2 + 3,4 = 37,6$ milj. kr., vilket ger en kostnad per kvm lägenhetsarea av 814 kr.

I förhållande till tidigare bedömningar har ägandeformen vid Sergels Torg blivit ekonomiskt gynnsammare än förhyrning, då kommunen i sin hyresoffert nu kräver full täckning av den verkliga kostnaden för fastigheten samtidigt som det offererade priset vid inköp reducerats.

4.4 *Expansionskostnader*

Kostnader för framtida expansion vid återflyttning till Helgeandsholmen måste bedömas bli gynnsamma för riksdagen, då expansionen kan ske i befintliga statsägda fastigheter. Vid Sergels Torg måste expansionen ske genom nybyggnad och förhyrning. Kostnaderna kan förväntas bli högre och anpassade till den i övrigt höga kostnadsnivån i området. Kostnadsnivån för nybyggnader inom Sergels Torg-området ger enligt kommunens och byggnadsstyrelsens erfarenhet årskostnader på 700-750 kr. per kvm lägenhetsarea i prisläge 1977-04-01. Motsvarande kostnader efter ombyggnad för riksdagen i de aktuella kvarteren i Gamla stan torde ligga ca 30 % lägre.

Årskostnaden för såväl aktuella lokaler som för expansionslokaler blir med nuvarande förutsättningar sålunda högre vid Sergels Torg.

5 Byggnadskommitténs slutsatser

Utgående från vad ovan anförts finner kommittén att riksdagens lokalfråga på längre sikt får sin lämpligaste lösning genom återflyttningen till Helgeandsholmen.

Denna lösning innebär:

- att riksdagen får väl fungerande lokaler
- att tidigare formulerade krav beträffande riksbyggnadernas yttre och inre bevarande kan tillgodoses
- att säkerhetsfrågorna kan få en tillfredsställande lösning
- att expansionsmöjligheterna är goda
- att kostnaderna i fast penningvärde hålls på den nivå som redovisades till riksdagen våren 1976

6 Förslag

Byggnadskommittén föreslår att förvaltningsstyrelsen i skrivelse till riksdagen hemställer att riksdagen

1. godkänner det redovisade ombyggnadsförslaget,
2. beslutar om projektering och genomförande av förslaget enligt redovisningen och huvudtidplanen,
3. godkänner att förslaget genomförs inom kostnadsramen 260 000 000 kr. i prisläge 1977-04-01 i vad gäller byggnaderna samt godkänner att inredning och utrustning genomförs inom kostnadsramen 52 000 000 kr. i prisläge 1977-04-01,
4. till den inre riksdagsförvaltningen: B7 "Nytt Riksdagshus" under XVII:e huvudtiteln för budgetåret 1977/78 anvisar ett reservationsanslag av 25 000 000 kr. samt för budgetåret 1978/79 anvisar ett reservationsanslag av 40 000 000 kr.

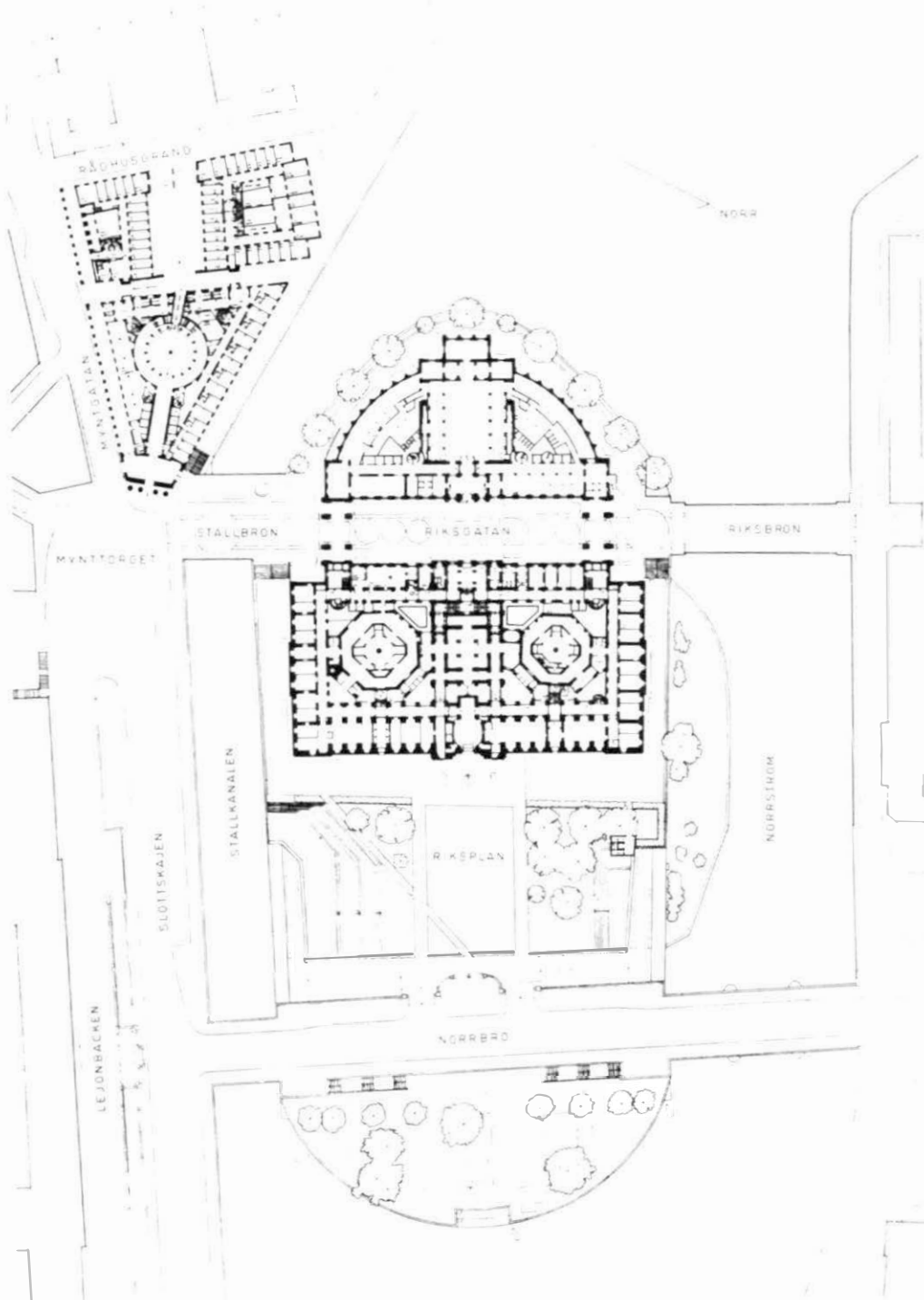
Stockholm den 22 september 1977

Erik Wärnberg
Claes Elmstedt
Sigfrid Larsson

Margit Sandéhn
Astrid Kristensson
Jan Bjurström

Arne Gadd
Gabriel Romanus
Ove Lindh

Thorsten Larsson
Eric Lindström

Situationsplan. Skala 1:2000

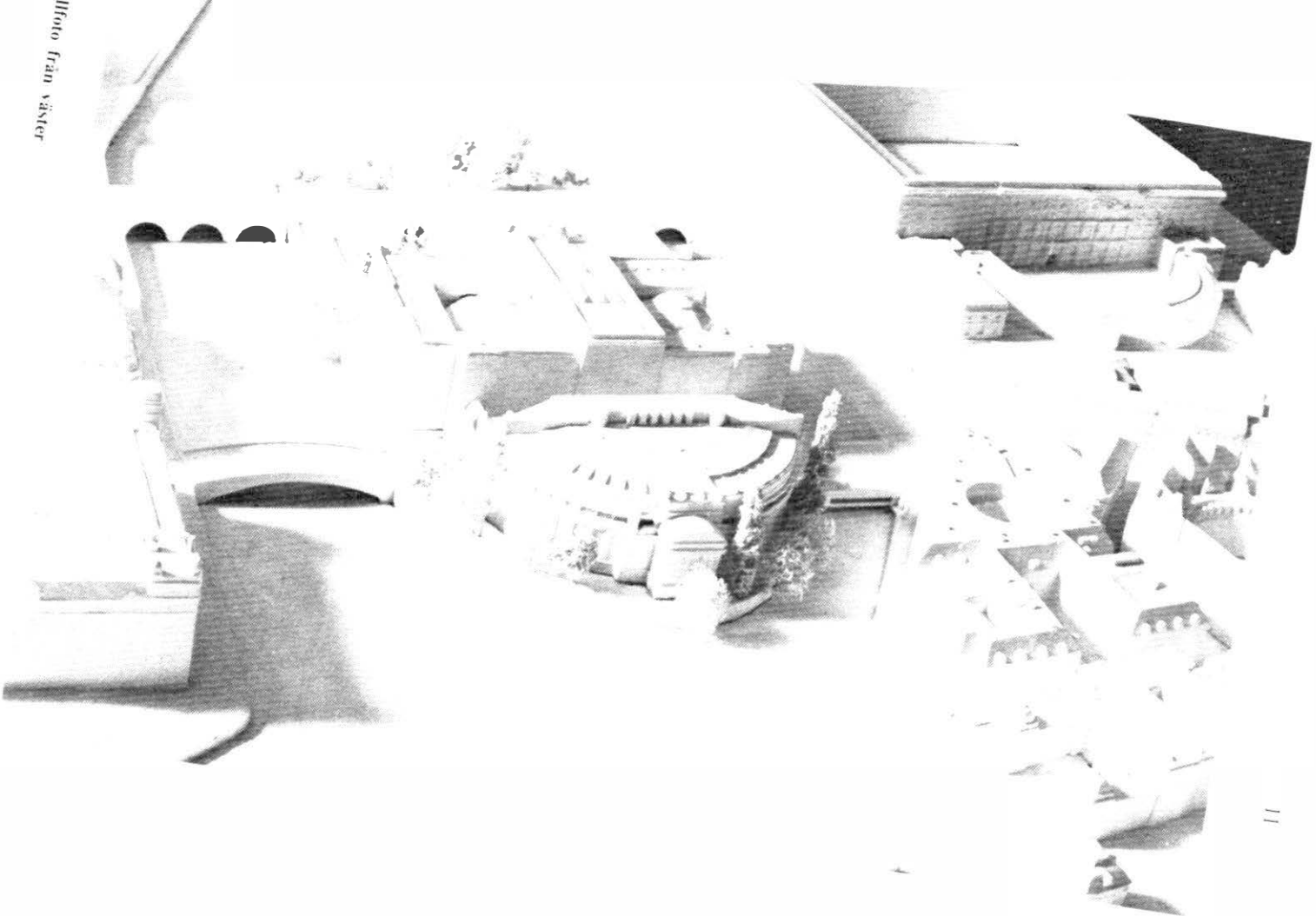

Foto från väster

Särskilda yttranden

I. av Gabriel Romanus

I ett särskilt yttrande till byggnadskommitténs framställning av den 31 mars 1976 anförde jag:

”Byggnadskommitténs arbete måste självfallet utgå från riksdagens beslut. Enligt min mening hade det varit motiverat att redan nu planera för ett avsevärt större utrymmesbehov än det nuvarande lokalprogrammet innebär. Riksdagsarbetets utveckling gör det sannolikt att ledamöterna inom i vart fall ett par årtionden kommer att kräva utrymme för medhjälpare i en annan skala än nu – troligen minst ett rum per ledamot över det som ledamoten själv disponerar. Internationella jämförelser stöder ett sådant antagande.

Den beslutade flyttningen av regeringens kansli ger riksdagen ett expansionsutrymme som möjliggör en sådan utveckling som jag ovan anytt. Det hade då varit att föredra att i samband med den omfattande ombyggnad som nu skall ske, redan från början planera för ett större lokalprogram. Det kan inte vara rimligt att bygga ett riksdagshus som är föråldrat redan före år 2000. Med hänsyn till riksdagens beslut våren 1975 har det inte varit möjligt att nu i byggnadskommittén yrka på en sådan radikal utvidgning av lokalprogrammet. Jag noterar dock att kommittén varit ense om, att det tillskott av expansionsutrymme, som kommit genom regeringskansliets flyttning, inte får tas i anspråk på ett sådant sätt att en framtida användning för riksdagen försvåras.

Med hänsyn till den debatt som förts om de olika alternativen för lokalisering av riksdagen är det värdefullt att en så aktuell jämförelse som möjligt gjorts av årskostnaderna för flyttning till Helgeandsholmen, respektive kvarstående vid Sergels Torg. Vid en realistisk värdering av de två alternativen måste man givetvis beakta, att kostnadsutvecklingen fram till inflyttningen kan bli olika för ombyggnad enligt alternativ Helgeandsholmen och förhyrning enligt alternativ Sergels Torg. Vidare måste också beaktas att redan de nuvarande planerna för Helgeandsholmen innehåller ett större antal rum än vad riksdagen för närvarande disponerar.

Byggnadskommittén har endast haft anledning att studera de direkta kostnaderna för riksdagen. En fullständig bedömning av de två alternativen måste också ta hänsyn till ett vidare samhällsekonomiskt perspektiv, där kostnader för Stockholms kommun, olika möjligheter att använda lokalerna på Helgeandsholmen och effekten av riksdagens flyttning på regeringens kansli beaktas. En grundligare studie av expansionsmöjligheterna i de två alternativen, och kostnaderna för dessa, erfordras också för att möjliggöra en total bedömning av de två alternativen.”

Jag anser fortfarande, att planeringen redan nu borde utgå från ett väsentligt större lokalprogram. Förutsättningarna för en rimlig expansion i alternativet Sergels Torg är fortfarande ytterst oklara. En planering för ett större lokalprogram innebär givetvis att lösningen av riksdagens lokalfråga

ytterligare fördröjs. I nuvarande statsfinansiella och samhällsekonomiska läge torde detta kunna accepteras, om man därigenom får ett bättre riksdagshus.

2. av Ove Lindh och Jan Bjurström

Vi vill i egenskap av personalrepresentanter för riksdagens SACO/SR-förening resp. ST-förening inte uttala oss i återflyttningsfrågan. Om riksdagen beslutar om återflyttning ansluter vi oss emellertid till byggnadskommitténs förslag i övrigt.

Bilaga

Byggnadsstyrelsen

1977-09-01 Dnr 2P 50/75

Riksbyggnaderna

Sedan riksdagen 1976-05-20 beslutat om fortsatt utredning avseende återflyttning till Helgeandsholmen, fick byggnadsstyrelsen i uppdrag 1976-07-09 att svara för utredningsarbetet, dvs. i huvudsak att:

- Bearbeta lokalprogram och tekniska program
- Upprätta systemhandlingar för riksbyggnaderna och kanslihuset som underlag för säkrare bedömning av utformning, planfunktion och kostnader
- Samråda med Stockholms kommun om stadsbils- och stadsplane-frågor
- Utföra kostnadsberäkning av projektet Helgeandsholmen
- Utföra årskostnadsberäkning för projektet Helgeandsholmen och Sergels Torg, redovisas i underbil. 2
- Upprätta tidplaner
- Översiktligt utreda riksdagens expansionsmöjligheter vid ett kvarstående vid Sergels Torg, redovisas i underbil. 3.

Uppdraget till byggnadsstyrelsen kompletterades 1977-06-21 bl. a. vad avser samrådet med Stockholms kommun.

Byggnadsstyrelsen som slutfört uppdraget får med anledning härav anföra följande.

1 Projektorganisation

Ansvarig för riksdagens lokalfrågor är riksdagens förvaltningsstyrelse. För ifrågavarande projekt har förvaltningsstyrelsen tillsatt en byggnadskommitté, som inom sig bildat ett arbetsutskott.

Kommittén har vidare bildat en samrådsgrupp med arbetsplatsrepresentanter, representanter för de fackliga personalorganisationerna, huvudskyddsombudet och säkerhetschefen.

Byggnadsstyrelsen har under arbetets gång kontinuerligt redovisat ärendet inför byggnadskommittén, arbetsutskottet och samrådsgruppen.

2 Lokalprogram, tekniska program m. m.**2.1 Lokalprogram**

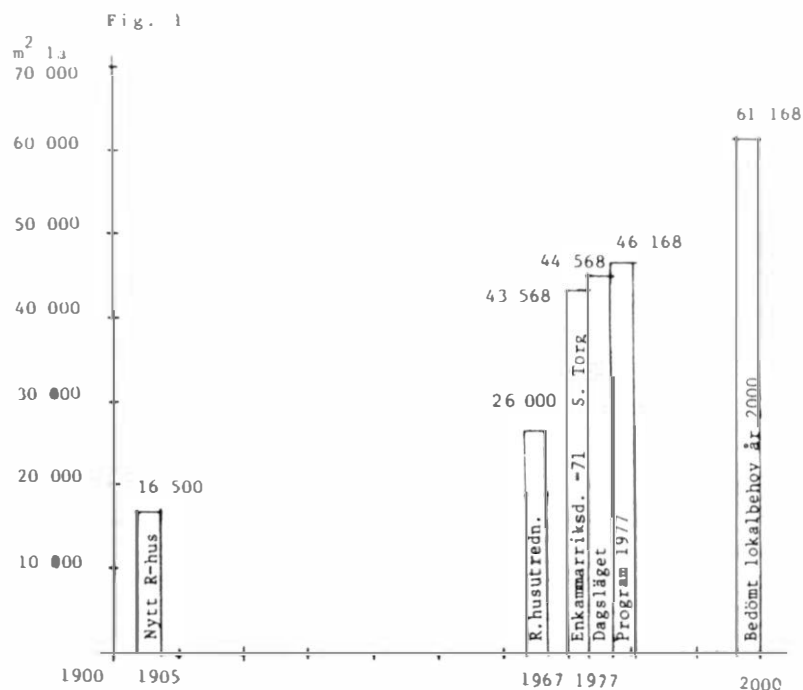
Efter RFK:s bearbetning av lokalprogrammet som ligger bakom förvaltningsstyrelsens skrivelse 1975/76:20, har programarean ökat med ca 1 000

m². Ökningens fördelning på olika lokalgrupper framgår av lokalprogrammet, underbil. I.

Skyddsrum skall enligt nu gällande bestämmelser anordnas även inom Stockholms cityområde.

Efter samråd med civilförvarsstyrelsen har ca 700 skyddsrumspplatser programmerats i garaget under Riksplan. Inom Sergels Torgs-fastigheten synes skyddsrum inte kunna anordnas med rimliga tekniska och ekonomiska konsekvenser.

Som underlag för bedömningen av erforderliga expansionsmöjligheter uppskattades att ytterligare ca 15 000 m² lägenhetsarea kan erfordras fram till år 2000. Utveckling av riksdagens lokalbehov från år 1900 framgår av fig. 1.

2.2 Tekniska program

Den tekniska standarden bestämdes av byggnadskommittén i det tidigare utredningsskedet och de tekniska program som förelåg i redovisningen 1975/76:20 har bearbetats av byggnadsstyrelsen enligt följande. Kompletterande grundundersökning har utförts dels av Riksplan och dels av f. riksbanksbyggnaden. I Riksplan kan garaget i huvudsak grundläggas över grundvattnen och på utbredda plattor i mark. För riksdagshuset och f. riksbanks-

byggnaden krävs ingen förstärkning av befintligt pålverk. Det höga utnyttjandet av byggnaderna innebär dock att det nedersta planet används för stråk av rörledningar som kräver viss vidgning och förstärkning av befintliga grundstensmurar.

Den föreslagna lågbroförbindelsen mellan kanslihuset och f. riksbanksbyggnaden innebär också att ett brett gångstråk måste tillskapas i plan I, vilket kräver förstärkning av befintliga grundstensmurar samt begränsad pålning vid brons landfäste.

Undergrunden, som i övrigt består av pålverk och rustbäddar är i gott skick och kräver inga förstärkningar. Detta förhållande gäller så länge pålverket står under vatten, vilket bedöms vara fallet till år 2000. Landhöjningen har då givit ett lägre vattenstånd kring pålverket, varvid risk för rötangrepp uppstår. Den tekniskt sett bästa lösningen att säkra grundläggningen på Helgeandsholmen är att flytta trösklarna mellan Mälaren och Saltsjön nedströms Helgeandsholmen till i höjd med Norrbro varvid en höjning av vattenståndet omkring pålverket erhålles, som beräknas trygga pålverket för framtiden. Oavsett den framtida användningen av byggnaderna måste detta arbete utföras och riksdagen bör förhandla härom med Stockholms kommun med sikte på ett genomförande före sekelskiftet.

2.3 Arkeologiska frågor

Utgrävningen för garage under Riksplan kommer att kräva arkeologiska undersökningar. Riksantikvarieämbetet och Stockholms stadsmuseum har inventerat befintlig dokumentation av de olika tidsskedenas bebyggelse, tidigare markundersökningar samt studier av holmens tidigare topografi. Helgeandsholmen utgör en del av Stockholms medeltida stadsområde och har nyttjats för växlande ändamål. Man kan därför förvänta sig att under nuvarande markyta finna såväl lämningar av befästningar, byggnader m. m. som kulturlager.

Byggnadsstyrelsen föreslår därför att den arkeologiska utgrävningen genomförs under år 1978 innan det egentliga schakt- och byggnadsarbetet för garaget startar efter årsskiftet 1978/79. Skulle den arkeologiska utgrävningen icke vara avslutad vid årsskiftet kommer detta att innebära störning i tidplanen.

Någon kostnadsberäkning av den arkeologiska utgrävningen, vilken enligt lag skall bekostas av fastighetsägaren, har ej varit möjlig att utföra eftersom omfattningen f. n. ej kan bestämmas. Byggnadsstyrelsen har dock i kostnadsberäkningen budgeterat en summa av 2,0 milj. kr. för ersättning till arkeologer m. m.

2.4 Inredningsprogram

Program för inredning har utarbetats i samråd med RFK. En översiktlig inventering har gjorts av den befintliga inredningen i riksdagshuset, f.

riksbankshuset och kanslihuset samt i Sergels Torg-fastigheten. Endast äldre värdefull inredning från de gamla byggnaderna föreslås ur miljösynpunkt bli renoverad och återflyttad. I övrigt har programmerats och i kostnadsberäkning förutsatts ny inredning för lokalerna.

2.5 Teleteknisk utrustning

Program för teleteknisk utrustning har utarbetats i samråd med RFK. I princip har installationerna vid Sergels Torg använts som referensobjekt. Vissa modifieringar har gjorts med hänsyn till teknisk utveckling. I kostnadsberäkningen har förutsatts nyanskaffning av all teleteknisk utrustning.

Riksdagen tillhörig inredning och teleteknisk utrustning i Sergels Torg anskaffades år 1970 och beräknas med normal avskrivning vara till stor del avskriven vid tidpunkten för återflyttning. Närmare utredning om återanvändning av inredning och teleteknisk utrustning vid Sergels Torg bör dock senare ske.

2.6 Säkerhetsprogram

Säkerhetsprogram har utarbetats av RFK i samråd med rikspolisstyrelsen. Programmets inriktning följer de direktiv för säkerhets- och bevakningstjänst som beslutats av byggnadskommittén och som sammanfattas i PM dat. 1977-03-18.

Säkerhetsnivån är jämförbar med vad byggnadsstyrelsen planerar för regeringskansliets nya lokaler i Södra Klara. Åtgärderna omfattar skalskydd i fasader, teletekniska larm m. m.

Byggnadsstyrelsen har låtit upprätta separata handlingar för säkerhetsåtgärderna och kostnadsberäknat dessa. Kostnaderna uppgår till 16,7 milj. kr. i prisläget 1977-04-01, och ingår i under avsnitt 5 redovisad totalkostnad. En jämförelse mellan Helgeandsholmen och Sergels Torg i säkerhetsavseende visar att säkerhetsprogrammets krav kan uppfyllas på Helgeandsholmen men att det får mycket stora konsekvenser för plandisposition och kostnader om det skulle tillgodoses i Sergels Torgs-fastigheten. Orsaken härtill är främst byggnadens utformning samt förekomsten av ett flertal övriga hyresgäster inom fastigheten. En uppskattning av kostnader för komplettering av säkerhetsanläggningen vid Sergels Torg kan inte göras utan en detaljerad utredning.

Byggnadsstyrelsen har därför valt att utesluta kostnaderna för säkerhetsprogrammet i årskostnadsjämförelsen mellan Helgeandsholmen och Sergels Torg och anser med hänsyn till den höga kostnaden att säkerhetsnivån ytterligare bör provas.

3 Funktionskrav – disposition – expansion

Det reviderade lokalprogrammet med bl. a. ökat rumsbehov och angivna krav på lokalgruppernas inbördes förhållanden har legat till grund för de redovisade systemhandlingarna. Handlingarna visar att programmet väl kan inpassas i byggnadsbeståndet och att funktionella lösningar erhålls. Den nya lågbroförbindelsen mellan kanslihuset och f. riksbanksbyggnaden beräknas tillgodose kravet på en maximal tid av 4 min. för förflyttning från ledamotsrum till plenisal.

Det programmerade skyddsrummet kan i fredstid nyttjas väl som garage.

3.1 Expansion

Systemhandlingarna visar att programmet tar i anspråk tillgängliga utrymmen i de tre byggnaderna. Någon expansionsreserv inom dessa finns alltså inte. Expansionsutrymme finns i första hand inom kanslihusannexet i kv. Cephalus. Annexet inrymmer ca 8 100 m² lägenhetsarea ca 250 rum och har förbindelse med kanslihuset genom en gångkulvert under Myntgatan. Härutöver finns industridepartementets lokaler i kv. Mercurius med ca 8 200 m² ca 230 rum samt utbildningsdepartementets lokaler i kv. Neptunus Större med ca 6 000 m² ca 130 rum. De två senare kvarteren, som också kan ges invändig förbindelse med kanslihusannexet, kan ses som långsiktigt expansionsutrymme för riksdagen, se fig. 2. Nämda kvarter ingår i ett samlat statligt lokalbestånd, vilket är fördelaktigt ur ekonomisk synpunkt, och ger god möjlighet att successivt ta lokaler i anspråk då behov föreligger.

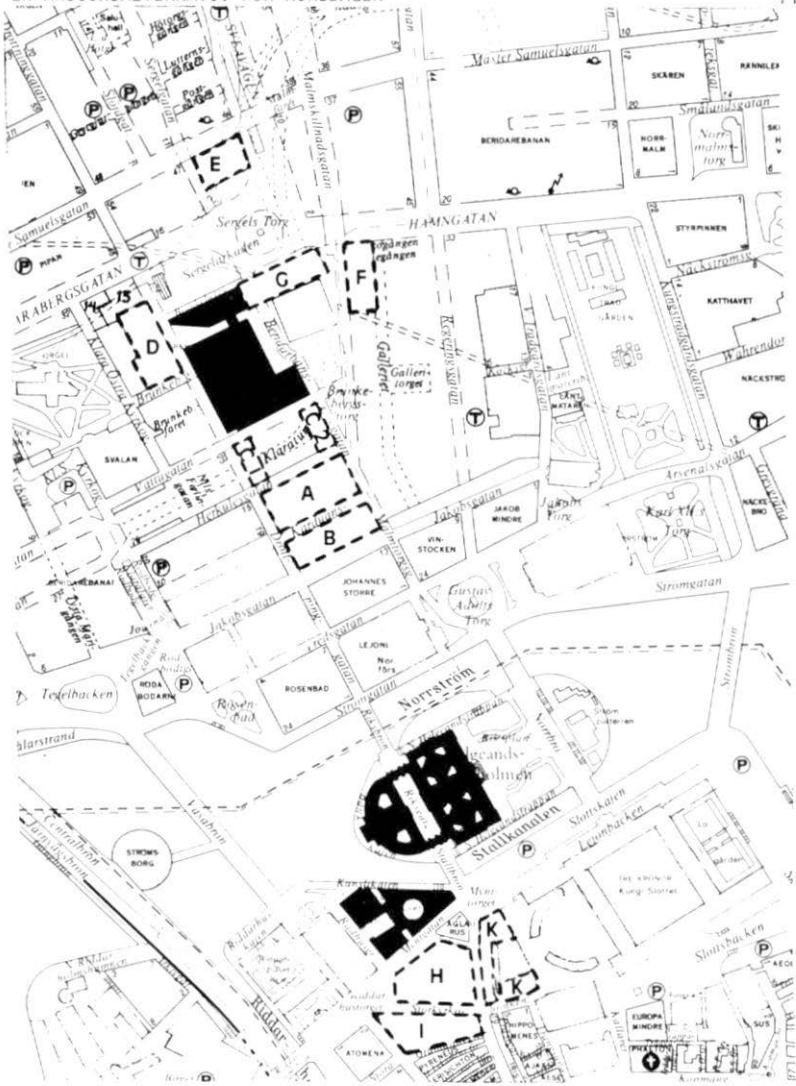
Sammanfattningsvis är expansionsmöjligheterna för riksdagen efter åternyttning till Helgeandsholmen mycket goda. Det av byggnadskommittén bedömda expansionsbehovet om 15 000 m² lägenhetsarea fram till år 2000 kan tillgodoses med bred marginal. Vid Sergels Torg finns expansionsmöjligheter, men tillgänglighet och kostnader för en expansion där är ej lika förmånliga som för projektet på Helgeandsholmen. Expansionsmöjligheterna redovisas närmare i underbil. 3 och fig. 2.

4 Stadsbils- och stadsplanefrågor m. m.

Under projekteringsarbetet har samråd ägt rum med Stockholms kommun, speciellt vad gäller de ur stadsbildssynpunkt betydelsefulla frågorna, nämligen påbyggnaden av f. riksbankshuset för ny plenisal, den nya lågbroförbindelsen samt Rikspanens utformning och trafikföring från Norrbro. Föreliggande systemhandlingar överensstämmer med det stadsplaneförslag som Stockholms stadsbyggnadskontor utarbetat, och som under sommaren 1977 varit utställt.

EXPANSIONSAKTIVITÄT FÖR RIKSDAGEN

fig. 2

Alternativ Sergels torg

La c:a

A Kv Brunkhalsen	
B Kv Brunkhuvudet	21 000 m ²
C1 Kv Beridarebanan 30	1 600 m ²
C2 " "	1 600 m ²
D Kv Hägern Större	5 500 m ²
E 5:e höghuset	2 500 m ²
F Kv Beridarebanan 55	2 000 m ²
G Östra kulturhuset	2 600 m ²

Alternativ Helgeandsholmen

La c:a

H Kanslihusannexet	8 100 m ²
I Kv Mercurius	8 200 m ²
K Kv Neptunus Större	6 000 m ²

4.1 Rikspan

In- och utfarter till garaget under Rikspan antogs i det tidigare utrednings-skedet inte innebära något problem ur stadsbils- eller stadsplanesynpunkt. Stadsbyggnadskontoret har dock anfört trafiktekniska invändningar mot den tänkta lösningen med separata in- och utfarter mot Norrbro i Rikspanns norra och södra del, en lösning som medför den minsta förändringen av Rikspanns nuvarande utformning. Alternativ lösning har därför undersökts med en gemensam in- och utfart i planens centrumaxel, en utformning som stadsbyggnadskontoret anser godtagbar. Planens alternativa utformning redovisas i systemhandlingarna.

5 Kostnader och investeringsbehov

5.1 Byggnader

Den av byggnadsstyrelsen beräknade kostnaden, som redovisades i förvaltningsstyrelsens skrivelse 1975/76:20 uppgick till 155,0 milj. kr. i prisläget 1974-04-01. Enligt på systemhandlingarna upprättad kostnadsberäkning, är motsvarande kostnad 220 milj. kr. i prisläget 1977-04-01. Skillnaden, 65 milj. kr. motsvarar den allmänna byggnadskostnadsökningen mellan beräkningstidpunkterna. Den tidigare angivna kostnadsnivån har således kunnat bibehållas trots att lokalprogrammet ökat. I kostnaderna ingår ej av riksdagen beviljade medel för utredningar t. o. m. 1977-11-01.

Utöver de beräknade kostnaderna i förvaltningsstyrelsens skrivelse 1975/76:20 angavs vissa ej kalkylerade reservationer såsom alternativa markarbeten, handikappåtgärder och säkerhetsåtgärder. Vidare förelåg vissa ej pris-satta reservationer för grundförstärkning, skyddsrum, arkeologisk utgrävning av Rikspan, värmeslingor för ramper till garage, utvändiga fasadbelysning och boxtransportör. Sedan systemhandlingarna nu upprättats har samtliga reservationer med undantag för arkeologisk utgrävning kostnadsberäknats. För den arkeologiska utgrävningen har budgeterats ett belopp om 2 milj. kr. Summan av dessa kostnader uppgår till 40,0 milj. kr. i prisläget 1977-04-01. Kostnadernas fördelning på olika poster framgår av kostnads-sammanställningen.

Kostnaderna för underhållsåtgärder i kanslihuset i samband med ombyggnaden ingick ej i den tidigare totalkostnaden men beräknades till 8,0 milj. kr. i prisläget 1974-04-01 motsvarande 11,2 milj. kr. i prisläget 1977-04-01.

Byggnadsstyrelsen har nu inkluderat dessa 11,2 milj. kr. i ovan nämnda kostnad om 40,0 milj. kr. Vid värdering av kanslihuset i årskostnadsberäkningen, har dock avdrag med motsvarande belopp gjorts.

Totalkostnaden för byggnadsarbeten beräknas således till $(220,0 + 40,0) = 260,0$ milj. kr. i prisläget 1977-04-01.

5.2 Kostnadssammansättning

Prisläge 1977-04-01				Kostnader i 1 000-tal kronor			
Projekt	Hus	VVS	El	S:a	Proj	Adm	S:a
Riksdagshuset	36 850	10 450	9 408	56 708	7 516	4 496	68 720
Riksbanken/Riksgatan	48 452	11 370	11 129	70 951	9 403	5 626	85 980
Kanslihuset	19 823	7 275	6 120	33 218	4 402	2 630	40 250
Garage	11 700	1 400	872	13 972	1 852	1 106	16 930
Bro	2 175	90	57	2 322	308	190	2 820
Markarbeten	3 864	170	344	4 378	580	342	5 300
SUMMA:	122 864	30 755	27 930	181 549	24 061	14 390	220 000
I förslag 1975/76:20 angivna reservationer							
Underhållsåtgärder i kanslihuset				11 200	1 120	880	13 200
Handikappåtgärder				1 013	126	86	1 225
Grundmursförstärkning				3 680	457	307	4 444
Skyddsrum				1 670	207	139	2 016
Antikvarisk utgrävning, Riksplan				1 800	90	110	2 000
Värmeslingor i ramp				280	35	23	338
Rörpost				64	8	5	77
Säkerhetsåtgärder				14 200	1 450	1 050	16 700
SUMMA:				33 097	3 493	2 600	40 (HK)
Investering i byggnader							260 000
Kostnader för ny inredning							29 000
Kostnader för ny teleutrustning							23 000

5.3 Inredning och utrustning

Inredningskostnaderna har på underlag av upprättat program beräknats till 29.0 milj. kr. inklusive projektering och byggnadsstyrelsens administrationspålägg. Kostnaderna för teleteknisk utrustning har på motsvarande sätt beräknats till 23.0 milj. kr. i prisläget 1977-04-01. Kostnaderna för inredning och utrustning har beräknats i huvudsak med utgångspunkt från nyanskaffning. I senare skede måste närmare prövas möjligheter till ökad återanvändning av befintlig inredning och utrustning vid Sergels Torg eller försäljning av delar av densamma till efterkommande hyresgäst, vilket kan komma att påverka den slutliga kostnaden.

5.4 Investeringsbehov

Under förutsättning att riksdagen beslutar att återflyttningen till Helgeandsholmen skall ske hösten 1983 bedöms investeringsbehovet till följande belopp per budgetår (milj. kr.):

1977/78	1978/79	1979/80	1980/81	1981/82	1982/83	1983/84	1984/85
25 ¹	40 ²	50	45	35	30	25	10

¹ huvudsakligen kostnader för projekterings- och schaktningsarbeten

² projekteringskostnader och påbörjande av byggnadsarbeten

6 Årskostnader

Byggnadsstyrelsen har beräknat årskostnaderna för projektet på Helgeandsholmen, samt för ett kvarliggande vid Sergels Torg i två alternativ med utgångspunkt i Stockholms kommuns offert 1977-06-14. Beräkningen avser hyresnivå i prisläge 1977-04-01. I Riksdagshusutredningen 1974 uppräknades Sergels Torgs-alternativet med ett belopp av 25 milj. kr. i prisläge 1974-04-01 motsvarande 35 milj. kr. i prisläge 1977-04-01, som avser nödvändig renovering av Riksbyggnaderna på Helgeandsholmen, vilken inte beräknas ge ökad avkastning genom uthyrning av lokalerna. Byggnadsstyrelsen anser utredningens kostnadsbedömning vara riktig och en konsekvens av beslut om riksbyggnadernas bevarande. Byggnadsstyrelsen anser sig f. n. inte kunna beakta kommunens erbjudande att överta byggnaderna på Helgeandsholmen då riksdagen och förvaltningsstyrelsen inte uttryckt någon vilja till sådan överlåtelse. Förutsättningarna för och beräkningen av årskostnader framgår av underbilaga 2.

6.1 Sammanfattning av årskostnadsberäkningar:

- *Helgeandsholmsprojektet*. Årskostnad 28,0 milj. kr., vilket motsvarar 537 kr. per m² lägenhetsarea, till detta lägges 2,7 milj. kr. motsvarande kapitalkostnad för värdet av kanslihuset.
Den totala årskostnaden blir $28,0 + 2,7 = 30,7$ milj. kr., vilket ger en kostnad per m² lägenhetsarea av 589 kr.
- *Sergels Torg; långtidsförhyrning*. Årskostnad 34,0 milj. kr., vilket motsvarar 736 kr. per m² lägenhetsarea. Till detta lägges 3,4 milj. kr. motsvarande kapitalkostnad för renovering av riksbyggnaderna på Helgeandsholmen.
Den totala årskostnaden blir $34,0 + 3,4 = 37,4$ milj. kr., vilket ger en kostnad utslagen per m² lägenhetsarea vid Sergels Torg av 810 kr.
- *Sergels Torg; köp av fastigheten*. Årskostnad 34,2 milj. kr., vilket motsvarar 740 kr. per m² lägenhetsarea. Till detta lägges 3,4 milj. kr. enligt ovan.
Den totala årskostnaden blir $34,2 + 3,4 = 37,6$ milj. kr., vilket ger en kostnad utslagen per m² lägenhetsarea vid Sergels Torg av 814 kr.

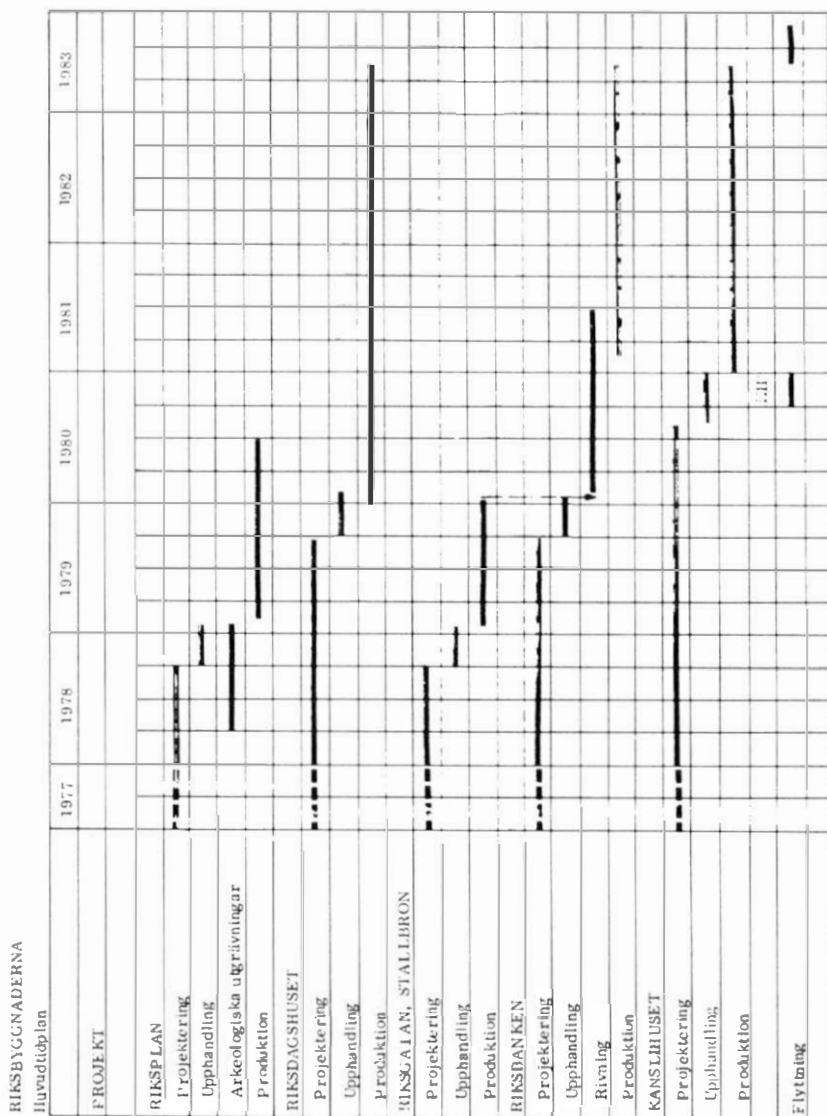
I samtliga alternativ har kostnader för säkerhetsanläggning, inredning, utrustning samt omflyttningskostnader utesluts.

7 Tidplan

I förvaltningsstyrelsens skrivelse 1975/76:20 angavs tidpunkten för riksdagens återflyttning till Helgeandsholmen till hösten 1982 och förutsättningarna härför.

Sedan riksdagen behandlat ärendet ändrades tidplanen till återflyttning hösten 1983. Tidplanen förutsätter att byggnadsstyrelsen kan påbörja projekteringen vid årsskiftet 1977/78. Byggnadsstyrelsens tidplan redovisas i fig. 3.

TIDPLAN

8 Konsekvenser för regeringskansliets flyttning till Södra Klara

Byggnadsstyrelsens tidplan för regeringskansliets överflyttning till Södra Klara utgår ifrån att riksdagen skall återflytta hösten 1983. Den senareläggning av vissa projekt som skett med anledning av prop. 1976/77:150 berör sålunda inte de departement som avses flytta från kanslihuset.

Inom cityområden kan lokaler för ett samlat regeringskansli med tillräckliga expansionsmöjligheter endast tillskapas i Södra Klara. Huvuddelen av

statens fastighetsbestånd i Södra Klara är dock i sådant skick att en sanering och ombyggnad snarast måste ske – oavsett användningen. Genom att regeringskansliet samlas i Södra Klara kan en funktionell gruppering av departementen och uppbyggnad av servicefunktioner erhållas med beaktande av aktuella säkerhetskrav.

Enligt byggnadsstyrelsens uppfattning bör därför samlingen av regeringskansliet till Södra Klara genomföras oberoende av om riksdagen flyttar tillbaka till Helgeandsholmen eller stannar kvar vid Sergels Torg. Med hänsyn till kanslihusets evakuering har dock tidplanen för Södra Klaraprojektet ett starkt samband med tidpunkten för riksdagens återflyttning till Helgeandsholmen.

9 Samråd

Som tidigare nämnts har byggnadsstyrelsen kontinuerligt redovisat ärendet för byggnadskommittén, arbetsutskottet och samrådsgruppen, samt haft samråd med stadsbyggnadskontoret. Ett yttrande till förvaltningskontoret från Stockholms kommunstyrelse i planfrågor har begärts och kan förväntas under september månad 1977.

Samråd har som nämnts även skett med riksantikvarieämbetet och Stockholms stadsmuseum. Dessutom har samråd skett med Stockholms brandförsvär, yrkesinspektionen, civilförsvarsstyrelsen och energiverket.

BYGGNADSSTYRELSEN

LENNART SANDGREN

Lennart Kolte

Bilageförteckning till byggnadsstyrelsens skrivelse 1977-09-01 angående riksbyggnaderna

- Underbilaga nr. 1. Program
2. Årskostnadsberäkning Helgeandsholmen och Sergels Torg
 3. Utredning av villkoren för Riksdagens kvarliggande vid Sergels Torg

Underbilaga 1

LOKALPROGRAM

Lokalgrupper	Programarea kvm
1. ENTRÉER.....	534
2. RIKSDAGENS PLENISAL.....	1 852
3. TALMANSRUM.....	298
4. KAMMARKANSLI.....	425
5. STENOGRAFER och COMPOSERANLÄGGNING...	597
6. STATSRAÐSRUM.....	682
7. KLUBBRUM.....	400
8. LEDAMOTSRUM.....	7 140
9. UTSKOTT.....	3 380
10. VISSA RIKSDAGENS ORGAN.....	15
11. PARTIGRUPPER.....	1 320
12. SAMMANTRÄDESRUM.....	1 653
13. MASSMEDIA.....	582
14. RIKSDAGSFÖRVALTNINGEN.....	2 057
15. RIKSDAGSBIBLIOTEK.....	1 183
16. RESTAURANTLOKALER, SERVERINGAR.....	1 105
17. MOTIONSLOKALER.....	381
18. GEMENSAMMA SERVICEFUNKTIONER.....	949
19. VERKSTÄDER, FÖRRÅD, ARKIV.....	810
20. STÄDRUM, OMKLÄDNINGSRUM, M. M.....	507
21. PARKERING, INLASTNING.....	3 719
	29 589
22. TEKNISKA UTRYMMEN exkl. fläktrum och hissma- skinrum.....	1 003

Kommentarer

Det utökade lokalprogrammet innehåller en nettoökning av ca 1 000 kvm programarea jämfört med tidigare reviderat program. Bruttoökningen utgör visserligen ca 2 500 kvm men den kompenseras av en minskning om ca 1 500 kvm främst orsakad av att lokalgruppen tryckeri/bokbinderi utgått. Ökningen fördelar sig främst på följande lokalgrupper.

L e d a m o t s r u m . Antalet rum har ökat med 16 till 323. Härtill kommer från andra lokalgrupper 4 rum för talmän, 5 rum för partiordförande samt 32 rum för utskottens ordförande och vice ordförande dvs. totalt 364 rum. Andelen bostadsrum uppgår till 232. Ledamöter som på grund av sin

befattning normalt endast disponerar arbetsrum (vice talmän samt ordförande och vice ordförande i utskotten) erbjuds nu möjlighet att i viss omfattning därutöver få disponera bostadsrum.

U t s k o t t . Antalet arbetsrum har ökat med 12 till totalt 114. Alla dessa är enpersonsrum. Rumsantalet medger en viss fördelningsmässig flexibilitet avseende lokalernas nyttjande mellan tjänstemän och utskottens ordförande och vice ordförande.

S a m m a n t r ä d e s r u m . Utökning har skett med en grupp sammanträdesrum, 6 st, med gemensamt pausutrymme. Det totala antalet sammanträdesrum motsvarar nuvarande tillgång vid Sergels torg.

R i k s d a g s f ö r v a l t n i n g e n . Programmet har tidigare varit otillräckligt beräknat. Lokalbehovet har rättats efter nytillkomna funktioner, varvid samtidigt sambands- och åtkomlighetskrav för främst riksdagsbiblioteket har beaktats.

Härutöver har ytterligare några lokalgrupper erhållit ytillskott av mindre omfattning.

Den i tabellen redovisade programarean 29 589 kvm svarar mot en lägenhetsarea i projektet om 52 120 kvm.

Underbilaga 2

ÅRSKOSTNADSBERÄKNING

1 Allmänt

Årskostnadsberäkningen har upprättats för att få en så rättvisande jämförelse som möjligt mellan alternativen Helgeandsholmen och Sergels Torg.

Samtliga kostnader anges i prisläge 1977-04-01. Byggnadsstyrelsen tillämpar generellt vid kostnadsredovisning principen, att varje år räkna upp hela investeringskostnaden med gällande indexförändring. Genom detta kan även räntor under byggnadstiden anses intäckta vid en ordinär prisutveckling.

Eftersom kostnader för inredning och teleteknisk utrustning normalt inte ingår i årskostnaden (hyran) för lokaler har de särredovisats. Livslängden för dessa delar varierar med hänsyn till slitage, krav på modernisering och den tekniska utvecklingen, speciellt på det teletekniska området. Behov av förnyelse eller mer fullständig renovering av inredning och utrustning kan bedömas föreligga inom en 15–20 årsperiod. Stannar riksdagen kvar vid Sergels Torg kommer där befintlig inredning och utrustning, att ha en ålder på närmare 15 år vid den tänkta inflyttningstidpunkten till Helgeandsholmen. Inom ytterligare en 5–10 årsperiod kommer erfarenhetsmässigt en mycket stor del att bytas ut eller renoveras.

För Helgeandsholmen redovisas kostnadsberäkningen med utgångspunkt från i huvudsak nyanskaffning av inredning och utrustning. Som nämnts underavsnitt 5.3 bör dock möjligheter till återanvändning eller försäljning till efterkommande hyresgäster vid Sergels Torg studeras.

Med erfarenhetsmässig avskrivningstid bör riksdagens kostnader för inredning och teleteknisk utrustning bli i huvudsak desamma i båda alternativen.

Ett större kapitaltillskott till förvaltningskontorets driftsanslag kommer dock att behövas för den samlade nyanskaffningen inför en återflyttning till Helgeandsholmen.

Kostnader för säkerhetsanläggning på Helgeandsholmen resp. komplettering av densamma vid Sergels Torg har av tidigare angivna skäl utesluts. Detsamma är fallet med kostnader för flyttning till Helgeandsholmen resp. omflyttningar inom Sergels Torgfastigheten.

Kostnader för av förvaltningskontoret genomförda mindre ombyggnader inom Sergels Torgfastigheten sedan inflyttningen 1970 har likaledes utesluts.

1.1 *Helgeandsholmen, förutsättningar och sammanställning av årskostnader*

Byggnadsstyrelsen har beräknat årskostnaderna för projektet till 28.0 milj. kr. vilket ger en kostnad per m² lägenhetsarea av 537 kr. Beräkningen är gjord i enlighet med byggnadsstyrelsens normala beräkningsprinciper enligt följande:

- Beräkningen avser en hyresnivå i prisläge 1977-04-01.
- Kostnaden för säkerhetsanläggningen 16,7 milj. kr. har utesluts med hänsyn till omöjligheten av jämförelse med Sergels Torgalternativet.
- Kapitalkostnaderna har beräknats med en ränta motsvarande statens normalränta, dvs. 8,25 %. Avskrivningstiden är 60 år, rak avskrivning tillämpas. Den årliga avskrivningen blir då 1,67 % på nedlagt kapital $260 - 16,7 = 243,3$ milj. kr.
- Drifts- och underhållskostnader har beräknats till 50 kr. per m² lägenhetsarea och år.
- Kostnader för värme och komfortkyla ingår och har bedömts till 25 kr. per m² lägenhetsarea och år.
- Lägenhetsarea 52 120 m².

I beräkningen ovan har inte beaktats värdet av kanslihuset före ombyggnad vilket 1976-04-01 beräknades till 35 milj. kr. och motsvarar 38,5 milj. kr. 1977-04-01. Från detta värde avgår 11,2 milj. kr., som utgör efterrätt underhåll på fastigheten. Resterande värde 27,3 milj. kr. motsvarar en årskostnad av 2,7 milj. kr. Den totala årskostnaden för projektet blir sålunda $28,0 + 2,7 = 30,7$ milj. kr., vilket ger en kostnad per m² lägenhetsarea av 589 kr.

1.1.1 *Årskostnadsberäkning för projektet på Helgeandsholmen*

Kostnader

Drift, underhåll och uppvärmning $75 \times 52\ 120$	= 3 909 000 kr.
Avskrivning $1,67 \times 243\ 300\ 000$	= 4 063 000 kr.
Räntekostnad $8,25 \times 243\ 300\ 000$	= 20 072 000 kr.

SUMMA ÅRSKOSTNAD	= 28 044 000 kr.
-------------------------	-------------------------

Kapitalkostnad på värde av kanslihuset $(38,5 - 11,2) \times (8,25 + 1,67)$	= 2 708 000 kr.
--	-----------------

1.2 *Sergels Torg, allmänna förutsättningar för årskostnadsberäkning*

Som underlag för årskostnadsberäkningen har använts Stockholms kommuns offert 1977-06-14. Beräkningen har dels utförts för långtidsförhyrning, varvid ej beaktats kommunens alternativa konstruktion avseende långtidsförhyrning, dels vid köp av fastigheten. Byggnadsstyrelsen delar kommunens uppfattning, att ett köp, med hänsyn till fastighetens uppbyggnad måste avse hela fastigheten. Kommunens hyresoffert anger att hyran skall justeras efter faktisk kapitalkostnad. De redovisade räntekostna-

derna på lån ur AP-fonden kommersålunda med föreliggande konverteringsvillkor 1980–84 att justeras till kommunlåneräntans nivå samtidigt som amorteringen med ca 8,7 milj. kr. per år överförs till eget kapital och gällande kommunlåneränta. Samtliga AP-lån är helt amorterade 1996.

För att få en rättvisande jämförelse med projektet på Helgeandsholmen har kapitalkostnadsdelen i kommunens hyresoffert omräknats till kommunlåneräntans nivå 1977-04-01, 9,85 %. Kapitalkostnaden, dvs. summan av ränta och avskrivning $8,25 + 1,67 = 9,92$ % enligt byggnadsstyrelsens metod tillämpad på projekt Helgeandsholmen blir då 0,35 % lägre än den kapitalkostnad som erhålles som summan av kommunlåneränta och den avskrivning enligt annuitetsmetoden som kommunen tillämpat i offerten, $9,85 + 0,42 = 10,27$ %. En skillnad i kapitalkostnad av denna storleksordning mellan statlig och kommunal upplåning kan betraktas som ordinär.

1.3 Alt. långtidsförhyrning vid Sergels Torg. Förutsättningar och sammanställning av årskostnadsberäkning

Med utgångspunkt från ovanstående gäller följande förutsättningar:

- Beräkningen avser en hyresnivå i prisläge 1977-04-01.
- Kommunens kapitalkostnader på lånat och eget kapital samt ombyggnadskostnaderna $183 + 9,2 = 192,2$ milj. kr. har beräknats med en ränta motsvarande kommunlåneräntan 9,85 % och med avskrivning enligt kommunens offert.
- Annuitet på underskotten för perioden 1971-01-01 - 1980-12-31 enligt kommunens offert (7 636 749 milj. kr.).
- Drift, underhåll och värme enligt kommunens offert 100 kr. per m² lägenhetsarea.
- Lägenhetsarean har utökats med 2 600 m² för erforderlig expansion i de två övre våningarna i östra kulturhuset enligt upprättad dispositionsskiss.
- Hyra för garageplatser 600 000 kr. ingår ej i kommunens offert.
- Kostnader för upprustning och komplettering av säkerhetsanläggningen har av tidigare angivna skäl ej medtagits.
- Lägenhetsarean $38\,601 + 2\,600$ m² jämte 4 967 m² garage totalt 46 168.

Byggnadsstyrelsen har med ovanstående förutsättningar beräknat årskostnaden till 34,0 milj. kr., vilket ger en kostnad per m² lägenhetsarea av 736 kr. Till denna kostnad skall läggas en årskostnad på 3,4 milj. kr. som utgör ränta och amortering på erforderlig investering 35 milj. kr. i riksbyggnaderna på Helgeandsholmen. Den totala årskostnaden för långtidsförhyrning vid Sergels Torg blir, med beaktning av erforderlig renovering av Riksbyggnaderna på Helgeandsholmen, sålunda $34,0 + 3,4 = 37,6$ milj. kr., vilket ger en årskostnad utslagen på lägenhetsarean vid Sergels Torg av 810 kr. per m² lägenhetsarea.

1.3.1 Årskostnadsberäkning för långtidsförhyrning vid Sergels Torg

Kostnader

Drift, underhåll och uppvärmning enligt kommunens offert	
100 x 38 601	= 3 860 100 kr.
Avskrivning 60 år enligt kommunens offert	= 585 658 kr.
Räntekostnad 9,85 %	
9,85 % x (183 000 000 + 9 200 000)	= 18 931 700 kr.
Annuitet på underskotten för perioden 1971-01-01 - - 1980-12-31 enligt kommunens offert 0,09941 x 76 820 734	= 7 636 749 kr.
Hyra för garage	= 600 000 kr.
Hyra för 2 600 m ² expansion i östra kulturhuset inklusive värme ca 2 600 x 900 enligt kommunens bedömning	= 2 340 000 kr.
SUMMA ÅRSKOSTNAD	= 33 954 207 kr.

1.4 Alt. köp av fastigheten vid Sergels Torg, förutsättningar och sammanställning av årskostnadsberäkning

Följande förutsättningar gäller för beräkningen:

- Beräkningen avser en hyresnivå i prisläge 1977-04-01.
- Kapitalkostnaden beräknas, enligt byggnadsstyrelsens tidigare redovisade princip, på av kommunen offererad summa 393 milj. kr. jämte 9,2 milj. kr. för erforderliga ombyggnader.
- Enligt kommunens offert skall Riksdagen hyra ut 18 687 m² lägenhetsarea till kommunen. Denna area reduceras med de 2 600 m² som krävs för Riksdagens expansion i östra kulturhuset. Hyresintäkt 11,0 milj. kr.
- Hyresintäkter 2,6 - 0,5 = 2,1 milj. kr. från övriga uthyrda kommersiella lokaler, som ej disponeras av Riksdagen eller kommunen. Beloppet är bedömt i brev från kommunens fastighetskontor 1977-08-23. 0,5 milj. kr. utgör därvid hyresintäkt från garage som förhyres av riksdagen.
- Drifts-, underhålls- och uppvärmningskostnad enligt kommunens offert 100 kr./m² lägenhetsarea.
- Lägenhetsarea för Riksdagen 38 601 + 2 600 m² jämte 4 967 m² garage totalt 46 168 m².

Byggnadsstyrelsen har med ovanstående förutsättningar beräknat årskostnaden till 34,2 milj. kr., vilket ger en kostnad per m² lägenhetsarea för Riksdagens lokaler av 740 kr. Efter tillägg av erforderlig investering i Riksbyggnaderna på Helgeandsholmen 3,4 milj. kr., blir den totala årskostnaden vid köp av fastigheten vid Sergels Torg 34,2 + 3,4 = 37,6 milj. kr., vilket ger en hyra utslagen på Riksdagens lägenhetsarea vid Sergels Torg av 814 kr. per m² lägenhetsarea.

1.4.1 Årskostnadsberäkning för köp av fastighet vid Sergels Torg

Kostnader		
Drift, underhåll och uppvärmning enligt kommunens offert		
100 x 73 697		= 7 370 000 kr.
Köpeskilling	393 000 000	
Ombyggnadskostnad	9 200 000	
Summa kapital =	402 200 000	
Avskrivning på nedlagt kapital		
402 200 000 x 0,0167		= 6 717 000 kr.
Räntekostnader		
402 200 000 x 0,0825		= 33 182 000 kr.
SUMMA KOSTNADER		= 47 269 000 kr.
Hyresintäkter		
Från kommunen enligt offert minus Riksdagens expansion		
13 250 000-2 250 000		= 11 000 000 kr.
Från övriga kommersiella lokaler ej disponerade av Riksdagen		
2 600 000 -500 000		= 2 100 000 kr.
SUMMA INTÄKTER		= 13 100 000 kr.
SUMMA ÅRSKOSTNAD =		
47 269 000-13 100 000		= 34 169 000 kr.

Underbilaga 3

ÖVERSIKTLIG UTREDNING AV VILLKOREN FÖR RIKSDAGENS
KVARLIGGANDE VID SERGELS TORG

1. BAKGRUND
2. LOKALBEHOV OCH EXPANSIONSMÖJLIGHETER
3. BESKRIVNING AV FÖRESLAGEN OMDISPONERING
4. SÄKERHETSFRÅGOR
5. KOSTNADER
6. RIKSBYGGNADERNAS UTNYTTJANDE

Underbilaga 3:1. Kostnadssammanställning

1. Bakgrund

Riksdagens förvaltningskontor uppdrog i skrivelse 1976-07-01 till byggnadsstyrelsen att översiktligt utreda villkoren för riksdagens fortsatta lokalisering till Sergels Torg samt att upprätta en årskostnadsberäkning för ett sådant alternativ.

1.1 Projektorganisation

Projektorganisationen har varit densamma som för Helgeandsholmenprojektet.

1.2 Arbetets uppläggning och genomförande

Föratt få en rättvisande jämförelse med projektet på Helgeandsholmen har utredningen inriktats på att översiktligt studera konsekvenserna av att det överarbetade lokalprogrammet 1977 för riksdagen appliceras på Sergels Torgsfastigheten, att precisera expansionsbehov och erforderliga förändringar med hänsyn härtill samt att undanröja vissa funktionsproblem som sammanhänger med nuvarande lokaldisposition.

En mycket översiktlig dispositionsskiss har upprättats främst som underlag för uppskattning av erforderliga ombyggnadskostnader.

Byggnadskommittén har begärt offert från Stockholms kommun dels avseende långtidsförhyrning, dels övertagande av Sergels Torgsfastigheten och med angivande av närliggande expansionsmöjligheter.

Med utgångspunkt från offert dat. 1977-06-14 har byggnadsstyrelsen upprättat årskostnadsberäkning, underbil. 2 till huvudtexten.

2 Lokalbehov och expansionsmöjligheter

Riksdagens lokalprogram 1977 redovisas som bilaga I till huvudtexten. Utöver nuvarande förhyrda lokaler vid Sergels Torg krävs ca 2 600 m² lägenhetsarea (la) för att uppfylla programmets krav. Förvaltningskontoret förhyr i dag utanför Sergels Torgsfastigheten ca 1 000 m² la i Investeringsbankens hus. Ur funktionssynpunkt är det fördelaktigast för riksdagen att ha alla lokaler samlade i Sergels Torgsfastigheten. I utredningen har därför förutsatts att riksdagen kan få disponera de två övre våningarna i den östra kulturhusdelen, vilka innehåller ca 2 600 m² la. Kommunen har dock i sin offert gjort förbehållet att detta endast kan ske om kommunen kan skaffa godtagbara ersättningslokaler för de verksamheter som i dag bedrivs i dessa lokaler. I dispositionsskissen har därför till denna del förlagts lokaler som även kan tänkas förlagda på annan plats utanför fastigheten. Utöver de två

övre våningar i östra kulturhusdelen, synes i huvudsak inga ytterligare i dag uthyrda lokaler kunna bli åtkomliga eller lämpliga för riksdagens expansion inom fastigheten.

Riksdagens behov av lokalexpansion fram till år 2000 har bedömts uppgå till ca 15 000 m² la.

För riksdagens långsiktiga och permanenta behov av lokalexpansion bör krav ställas på närliggande och samlad förläggning av expansionslokaler med möjlighet till invändig förbindelse med Sergels Torgsfastigheten. Såväl av funktions- och planflexibilitetsskäl som ur drifts- och säkerhetssynpunkt är det angeläget att ställa höga krav i detta avseende.

Kommunen har presenterat ett antal expansionsalternativ, se figur 2 i huvudtexten, i näraliggande fastigheter. Den största samlade expansionsarean redovisas inom kvarteren Brunkhuvudet och Brunkhalsen. Dessa kvarter ingår dock i planeringen för regeringskansliet i Södra Klara och byggnadsstyrelsen har inlett förhandlingar med kommunen om övertagande. Av angivna expansionslägen uppfyller nybyggnad inom de av kommunen ägda fastigheterna i kvarteret Hägern Större 2, 3, 4 och 12 bäst kraven på lämpligt läge. Förbindelse via kulvert under Drottninggatan kan anordnas till detta kvarter. Kvarteret inrymmer dock endast ca 5 500 m² la, vilket är otillräckligt på lång sikt. De två grannfastigheterna som nämns i kommunens promemoria, nr 15 med Länssparbanken som tomträttsinnehavare och nr 14 med Lantbrukarnas Riksförbund som tomträttsinnehavare, innehåller sammanlagt ca 7 500 m² la för kontor. Sammantaget kan sålunda inom kvarteret Hägern Större tillskapas ca 13 000 m² la för kontorsändamål, vilket är något mindre än prognosen för år 2000 på 15 000 m². Någon garanti för att fastigheterna 14 och 15 på sikt utan tvångsåtgärder kan bli tillgängliga för riksdagens expansion kan dock f. n. inte erhållas.

Övriga av kommunen angivna expansionsalternativ synes inte lika väl uppfylla de krav på samling och närhet som bör ställas.

Sammantaget bedömer byggnadsstyrelsen att expansionsmöjligheter kan erhållas i anslutning till Sergels Torgsfastigheten. För att säkerställa expansion i det gynnsammaste läget inom kvarteret Hägern Större krävs dock en nybyggnad resp. förhandling med tomträttsinnehavarna av fastigheter 14 och 15. Årskostnader för expansionslokaler i anslutning till Sergels Torgsfastigheten kan förväntas bli höga och anpassade till det höga kostnadsläget i Sergels Torgsområdet.

3 Beskrivning av föreslagen omdisponering

Utgångspunkten för omdisponeringsförslaget har varit

- att inrymma hela lokalbehovet enl. lokalprogrammet, underbil. I till huvudtexten inom Sergels Torgsfastigheten

- att samla enheter som efter expansion eller omorganisation sprits på för tillfället disponibla lokaler inom fastigheten
- att inom utökad förhyrning i kulturhuset inplacera lämpliga enheter som också kan ha nytta av den separata entrén via kulturhusets huvudtrappa.

3.1 Östra kulturhuset

I östra kulturhuset föreslås riksdagens bibliotek och upplysningstjänsten bli placerade. Biblioteket föreslås bli placerat på plan 10 i bef. utställningslokaler med möjlighet till besöksentré genom kulturhusets entré. Lokalerna har disponerats med arbetsrummen i huvudsak förlagda intill fasaden mot Sergels Torg och läsesalarna mot nya riksbankshuset i lokaler med takfönster. Bokmagasinen föreslås förlagda till plan 1 och/eller 2 med anslutning till kulturhusets transporthissar. Den slutliga placeringen blir beroende av uppgörelse med kommunen.

Riksdagens upplysningstjänst föreslås bli placerad på plan 9 och resterande delar av plan 10. Intern trappa finns mellan dessa båda plan och förbindelse finns med plenivalsbyggnaden via utskottslokalerna på plan 9.

Utnyttjandet av lokalerna i östra kulturhuset förutsätter att bef. trapphus och hissar kompletteras för att svara mot säkerhetskraven för entrén till riksdagshuset.

3.2 Hotellbyggnaden (H-huset)

Bef. funktioner i H-huset föreslås i princip oförändrade och huset avses således innehålla ledamotsrum inkl. talmansbostad och sekreterare/kontors-hjälp. Talmansbostaden föreslås flyttad till representativt läge i SV hörnet av plan 12. Sekreterarrummen föreslås uppdelade mellan plan 12 och plan 5. Ett antal arbetsrum föreslås kompletteras med bad och omdisponeras till bostadsrum för att motsvara fördelningen i lokalprogrammet. Inga arbetsrum är utformade som genomgångsrum. För att undvika placering av arbetsrum för ledamöter på plan 5 där besökare till sammanträdespoolen vistas har 10 arbetsrum förlagts till plan 11 i T-huset. Samtliga våningsvaktmästerier har förlagts till lokaler med direkt dagsljus. Nya direkta genomgångar till T-huset har föreslagits från plan 5 och plan 12. Sammanträdespoolen på plan 5 föreslås ligga kvar men omdisponeras för att motsvara programkraven på antal rum och rumstorlekar.

3.3 Plenivalsbyggnaden (T-huset)

Inom T-huset kvarligger i stort sett de befintliga enheterna utom riksdagens upplysningstjänst. Vissa omdisponeringar för att samla splittrade enheter har föreslagits liksom omflyttningar för att lättare kunna avskärma

t. ex. statsråds- och talmansrum av bevakningsskäl. Större omdisponeringar har endast föreslagits inom plan 9–11.

På plan 9 har den befintliga lektionssalen föreslagits ombyggd till TV-studio, då den är den enda lokal som svarar mot den i lokalprogrammet angivna takhöjden. En del av salen kan därvid entrésoleras och inredas till redaktionsrum.

På plan 10 utförs motsvarande ändringar i bef. lektionssal. Ny lektionssal inreds i f. d. språklab. och lokaler för massmedia kompletteras. Utskottslokaler utökas och lokaler för riksdagens förvaltningskontor flyttas.

På plan 11 inplaceras huvuddelen av förvaltningskontoret. Antalet konferensrum utökas bl. a. med lokaler för personalorganisationerna, vidare placeras här vissa riksdagens organ liksom kontor för lokalvårdsledare.

3.4 Västra kulturhuset (K-huset)

Någon förändring av dispositionen i K-huset är ej föreslagen. Däremot föreslås på plan 6 en utökning av representationslokalerna i anslutning till riksdagsrestaurangen för att fylla programmets krav på sällskapsrum.

På plan 9 föreslås att utskottslokalerna utökas med en del av utrymmena i östra kulturhuset.

3.5 Allmän

För att lättare kunna övervaka passagen till och från allmänhetens läktare föreslås att entréhallen mot Drottninggatan utökas genom att den nuvarande butikslokalen minskas. Den nya hallen förses med receptions- och bevakningsdisk. En hiss reserveras för transport av allmänheten till plan 9 och 10 utan möjlighet att ta sig in i övriga våningsplan. Detta innebär att bef. hissar måste utökas med en hiss för att klara de interna förflyttningarna inom riksdagens lokaler.

Vissa nya dörrpartier har föreslagits som säkerhetsspärrar vid t. ex. talmans- och statsrådsvåningarna samt mellan sammanträdespoolen i plan 11-5 och övriga lokaler i H-huset. I övrigt har några mer omfattande säkerhetsåtgärder ej medtagits.

De föreslagna åtgärderna får endast ses som ett sätt att inplacera lokalprogrammet i den befintliga byggnaden och ej som ett slutligt förslag till omdisposition. Några diskussioner med berörda enheter och med personalorganisationerna har ej förekommit.

4 Säkerhetsfrågor

Det säkerhetsprogram som utarbetats för Helgeandsholmenprojektet av förvaltningskontorets säkerhetschef i samråd med rikspolisstyrelsen och som sammanfattats i PM dat. 1977-03-18, kan inte direkt tillämpas på Sergels

Torgsfastigheten. Det flertal hyresgäster som finns i fastigheten, det stora antalet entréer och tillgängligheten i källaren från det s. k. Brunkebergsfaret gör det omöjligt att till rimlig kostnad etablera ett effektivt s. k. skalskydd mot omgivningen och övriga hyresgästers lokaler.

En beräkning av kostnaderna för komplettering av säkerhetsanläggningen utifrån ett modifierat säkerhetsprogram kan först göras då en mer bearbetad plandisposition föreligger. I årskostnadsberäkningen har därför kostnaderna för komplettering av säkerhetsanläggningen vid Sergels Torg resp. säkerhetsanläggningen i Helgeandsholmenprojektet uteslutits.

5 Kostnader

Kostnaden för erforderliga ombyggnader för att inrymma riksdagens nu aktuella lokalprogram har med underlag av upprättad dispositionsskiss beräknats till 9,2 milj. kr. i prisläge 1977-04-01, se underbil. 3:1.

Kostnaderna fördelar sig med 3,4 milj. kr. för ombyggnader i östra kulturhusets två övre plan för riksdagens expansion, 3,8 milj. kr. för omdisponeringar i plan 10 och 11 i bef. byggnad samt 1,5 milj. kr. för inbyggnad av ny hiss för allmänheten vid entrén från Drottninggatan.

Årskostnadsberäkningen redovisas i underbil. 2 till huvudtexten.

6 Riksbyggnadernas utnyttjande

Om riksdagen stannar kvar vid Sergels Torg blir frågan om riksbyggnadernas utnyttjande betydelsefull. Byggnadsstyrelsen har dock inte haft uppdrag att närmare utreda denna fråga. I årskostnadsberäkningen har Sergels Torgsalternativet belastats med en årlig kapitalkostnad för renovering av riksbyggnaderna. Kostnaden för renoveringen har bedömts till 35 milj. kr. och avser i huvudsak åtgärder av underhållskaraktär, som inte beräknas ge större avkastning genom ökad uthyrning av lokaler. Skulle byggnaderna på längre sikt utnyttjas, som nu sker, för förvaltnings- och konferensverksamhet krävs en investering av helt annan storleksordning för erforderlig modernisering och omdisponering för att nå ett effektivt utnyttjande av tillgängliga ytor.

Underbilaga 3:1

Kostnadssammanställning för ombyggnadsarbeten enligt dispositionsskiss
för anpassning av byggnaderna vid Sergels Torg till lokalprogram 1977

Östra kulturhuset (inkl. bokmagasin)

Byggbkostnad	1 491 800 kr.	
VVS-kostnad	127 000 kr.	
El-kostnad	626 000 kr.	
	2 244 800 kr.	
Moms 9,89 %	222 200 kr.	
	2 467 000 kr.	
Tillkommande kostnader 10 %	247 000 kr.	
	2 714 000 kr.	
Projektering m. m.	445 000 kr.	
	3 159 000 kr.	
Administrationspålägg 7 %	221 000 kr.	
	3 380 000 kr.	3 400 000 kr.

Ombyggnad av plan 10 och 11 (bibliotek och upplysningstjänst)

Byggbkostnad	223 200 kr.	
VVS-kostnad	14 000 kr.	
El-kostnad	22 000 kr.	
	259 200 kr.	
Moms 9,89 %	25 800 kr.	
	285 000 kr.	
Tillkommande kostnader 10 %	29 000 kr.	
	314 000 kr.	
Projektering m. m.	50 000 kr.	
	364 000 kr.	
Administrationspålägg 7 %	25 500 kr.	
	389 500 kr.	400 000 kr.
	trpt.	3 800 000 kr.

		trpt. 3 800 000 kr.
<i>Ny hiss</i>		
Bygg-, VVS- och Elkostnad	1 000 000 kr.	
Moms 9,89 %	99 000 kr.	
	1 099 000 kr.	
Tillkommande kostnader 10 %	110 000 kr.	
	1 209 000 kr.	
Projektering m. m.	195 000 kr.	
	1 404 000 kr.	
Administrationspålägg 7 %	98 000 kr.	
	1 502 000 kr.	1 500 000 kr.
<i>Övrig ombyggnad</i>		
Byggkostnad	1 656 500 kr.	
VVS-kostnad	681 000 kr.	
El-kostnad	242 000 kr.	
	2 579 500 kr.	
Moms. 9,89 %	255 500 kr.	
	2 835 000 kr.	
Tillkommande kostnader 10 %	284 000 kr.	
	3 119 000 kr.	
Projektering m. m.	510 000 kr.	
	3 629 000 kr.	
Administrationspålägg 7 %	254 000 kr.	
	3 883 000 kr.	3 900 000 kr.
SUMMA OMBYGGNADSKOSTNADER:		9 200 000 kr.

